

การส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหนองชัยศรี

อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

Extension of Paddy Collaborative Farming Operations in
Nong Chai Si Sub-district, Nong Hong District, Buri Ram Provinceพลาตธ ฐานะ (Paladon Thana)¹เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalernsak Toomhirun)²จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทั่วไปของกลุ่มและสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหนองชัยศรี (2) ระดับการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ (3) ระดับปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ (4) การได้รับและความต้องการรูปแบบและวิธีการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ (5) วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหนองชัยศรี จำนวน 160 คน กลุ่มตัวอย่าง 104 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า (1) สมาชิกเป็นเพศหญิงร้อยละ 53.80 อายุอยู่ระหว่าง 51–60 ปี มีพื้นที่เข้าร่วมโครงการเฉลี่ย 22.10 ไร่ ต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่เฉลี่ย 3,271.15 บาท (2) การดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหนองชัยศรีด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าว และการเพิ่มผลผลิตข้าวอยู่ในระดับปานกลาง (3) กลุ่มมีปัญหาในการเชื่อมโยงการตลาดและการบริหารจัดการกลุ่ม กลุ่มมีข้อเสนอแนะให้ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในการสูบน้ำได้ดินเพื่อทำนา (4) กลุ่มได้รับความรู้ด้านการผลิตและการวางแผนการผลิตข้าวและกลุ่มยังมีความต้องการความรู้เพิ่มมากขึ้นสมาชิกกลุ่มมีความต้องการเรียนรู้แบบรายกลุ่ม โดยการอบรม และประชุม (5) แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มได้แก่ สร้างการเรียนรู้ผ่านสื่อกิจกรรมประเภทอบรมและการประชุม ด้วยวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม ข้อเสนอแนะในการส่งเสริม คือ จัดทำระบบข้อมูลและสารสนเทศการผลิตข้าว เพื่อนำมาวิเคราะห์ศักยภาพและวางแผนการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ได้

คำสำคัญ การส่งเสริม กลุ่มนาแปลงใหญ่ อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

¹นักศึกษาลัทธิสุตรเกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
paladon.2525za@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@hotmail.com

³รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) general conditions of the group and members (2) level of operation of the group (3) level of problems and suggestions in the group operations (4) the receiving and the needs in the operation extension form and method of the group (5) the analysis of the operation extension guideline of the group. The population of this study was 160 group members. The sample group size of 104 people was determined by using simple random sampling method. This research was a survey research. Tool used in this study was interview form. Data was analyzed using statistical values such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, and standard deviation to describe various attributes. The results of the study showed that (1) 53.80% of members were female with the age between 51.60 years of age. The average project participation area was 22.10 Rai. The average rice production cost per Rai was 3,271.15 Baht. (2) The group operations regarding the reduction of rice production costs and the increase in rice productivity were at the moderate level. (3) The group faced with the problem in connecting the market with the group management and administration. The group has made a suggestion to use solar energy for pumping groundwater for farming. (4) The group received the knowledge in production and rice production planning, And the group still needs more knowledge. However, they wanted to receive additional knowledge regarding group learning through training and meeting. (5) The knowledge creation could be done through activity media in the form of training and meeting by the extension method of group learning. Suggestion in the extension included the creation of information and technology system in rice production to be used in the analysis of potential and production planning that would be appropriate to certain areas.

Keywords: Extension, Large rice field plot group, Nong Hong District, Buri Ram Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

บทนำ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5 ระบุว่าจังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปี 2,751,066 ไร่ ผลผลิตรวม 1,037,911 ตัน และผลผลิตเฉลี่ย 385 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิรวม 3,516 บาทต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5, 2563) สถานการณ์การผลิตข้าวในปัจจุบันของจังหวัดบุรีรัมย์ มีปัญหาและอุปสรรคในการผลิตข้าวอยู่ด้วยกันสองประเด็น ประเด็นแรกด้านการผลิต ผลผลิตข้าวของเกษตรกรไม่มีคุณภาพ อาทิ ข้าวปน ข้าวลีบ ข้าวหัก ข้าวความชื้นสูง เป็นต้น เนื่องจากกระบวนการผลิตที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ และยังขาดเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม ส่งผลให้ขายไม่ได้ราคา เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตพร้อมๆ กัน ทำให้เกิดปัญหารถเกี่ยวไม่เพียงพอ เมล็ดพันธุ์ดีหายากและเกษตรกรไม่ค่อยเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ ประเด็นที่สองด้านการตลาด ราคาผลผลิตตกต่ำมากในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยว ส่งผลให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อนจากผลผลิตข้าวที่ไม่ค่อยมีคุณภาพประกอบกับโครงสร้างภาคการเกษตรของบุรีรัมย์ โดยส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยที่มี พื้นที่ถือครองทางการเกษตรขนาดเล็กและเป็นการผลิตที่มีลักษณะต่างคนต่างทำ การดำเนินการลักษณะดังกล่าว ทำให้ภาคเกษตรต้องเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดต่างๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกร เช่น ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต ได้แก่ ค่าพันธุ์พืช ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ค่าใช้จ่ายของเครื่องจักรกลการเกษตร และค่าจ้างแรงงานด้านการเกษตร รวมทั้ง ปัญหาการขาดอำนาจการต่อรองของเกษตรกรตลอดกระบวนการผลิต (Production Process) การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain) และปัญหาด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ยังไม่เข้าถึงตัวเกษตรกรได้เท่าที่ควร

เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรและเพิ่มรายได้ของเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบ ระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มการผลิตและการบริหารจัดการร่วมกัน เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเกษตร มุ่งเน้นให้เกษตรกรสามารถพัฒนาให้เกษตรกรมีระบบการผลิตที่ได้คุณภาพ ช่วยลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และมีการเชื่อมโยงการตลาด โดยดำเนินการผ่านกระบวนการกลุ่ม มีการบริหารจัดการร่วมกันให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการผลิตเพื่อร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ ราคาเป็นธรรม เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มีการบริหารจัดการกลุ่มและทรัพยากรในพื้นที่ ที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ มีกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มที่สามารถดึงศักยภาพของสมาชิกมาเพื่อใช้ในการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหนองชัยศรี อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมส่งเสริมการเกษตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานของกลุ่ม ดังนั้นในการศึกษาในครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการหาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มให้สามารถดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ที่สามารถช่วยให้สมาชิกกลุ่มเกิดรายได้ ลดรายจ่าย และสามารถสร้างรากฐานของระบบเศรษฐกิจชุมชนโดยมีส่วนร่วม อันเป็นแนวทางในการพัฒนาที่สร้างความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแปลงใหญ่ตำบลหนองชัยศรี อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของกลุ่มและสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่
2. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

3. เพื่อศึกษาระดับปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่
4. เพื่อศึกษาการได้รับและความต้องการรูปแบบและวิธีการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่
5. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลหนองชัยศรี อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2559 จำนวนทั้งหมด 160 คนกลุ่มตัวอย่าง เป็นเกษตรกรสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ ใช้สูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 104 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้วิธีจับสลากตามรายชื่อเกษตรกรให้ได้จำนวนตัวอย่างตามที่กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเครื่องมือมีลักษณะคำถามทั้งปลายปิดและแบบปลายเปิด มีทั้งหมด 4 ตอน ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของกลุ่มและสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ตอนที่ 2 การดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่และตอนที่ 4 การได้รับและความต้องการในรูปแบบและวิธีการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของกลุ่มและสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกกลุ่มพบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนมากเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55.19 ปี ส่วนมากมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา และอาชีพหลักของสมาชิกกลุ่มคือเกษตรกร สมาชิกกลุ่มมีพื้นที่เข้าร่วมโครงการเฉลี่ย 22.10 ไร่ ส่วนมากแล้วมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.19 คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.85 คน สมาชิกส่วนมากไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เนื่องจากภัยแล้ง ส่งผลให้ไม่มีรายได้จากการขายข้าวในปี 2562 แต่มีต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่เฉลี่ย 3,271.15 บาท ต่อไร่ด้านสังคมสมาชิกกลุ่มส่วนมากไม่มีตำแหน่งใดๆ ในสังคม และส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน

2. ระดับการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่

กลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหนองชัยศรี อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ มีการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งสามารถแยกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

2.1 การบริหารจัดการกลุ่ม พบว่า โดยรวมแล้วมีการบริหารจัดการกลุ่มอยู่ในระดับมาก กลุ่มมีการปฏิบัติในการบริหารจัดการมากที่สุดด้านการจัดองค์กร รองลงมาด้านการประสานงานด้านการบังคับบัญชา ด้านการควบคุม กลุ่มมีการปฏิบัติที่น้อยที่สุดคือด้านการวางแผน

2.2 การลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งในการปฏิบัติด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าวมากที่สุด คือ การควบคุมการใช้เมล็ดพันธุ์ รองลงมาเป็นการลดการจ้างแรงงาน การลดการใช้ปุ๋ยเคมี การลดการใช้สารกำจัดศัตรูพืช และต่ำสุดคือการจดบันทึกรายรับรายจ่ายของสมาชิก ในการศึกษาพบว่า สมาชิกกลุ่มที่ระบุว่าไม่ปฏิบัติ ในระดับมาก

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ที่สุด คือ การจัดบันทึกรายรับรายจ่าย ซึ่งระบุสาเหตุว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก รองลงมาเป็นการลดการใช้ปุ๋ยเคมี ระบุสาเหตุว่าขาดความรู้ในการจัดการ เรื่องการลดการใช้สารกำจัดศัตรูพืชระบุสาเหตุว่าขาดความรู้ในการจัดการ เรื่องการลดการจ้างแรงงานระบุสาเหตุว่าไม่มีเวลาในการทำเองจำเป็นต้องจ้างแรงงาน

2.3 การเพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าว พบว่า มีการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีการปฏิบัติมากที่สุดคือการเก็บเมล็ดข้าวในสถานที่เก็บที่เหมาะสม รองลงมาเป็นเรื่องการลดความชื้นเมล็ดข้าวก่อนเก็บและการเก็บเกี่ยวข้าวตามระยะเวลาที่เหมาะสม ในการศึกษาพบว่าสมาชิกกลุ่มที่ระบุว่าไม่ปฏิบัติ มีมากที่สุด คือ การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ซึ่งระบุสาเหตุว่าขาดความรู้ในการจัดการ รองลงมาคือเรื่อง การเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่ระบุสาเหตุว่าเกิดจากขาดความรู้ในการจัดการ เรื่องการเก็บเกี่ยวข้าวตามระยะเวลาที่เหมาะสมระบุสาเหตุว่าไม่สามารถหาเกี่ยวได้ตามระยะเวลาที่เหมาะสมกับการเกี่ยวข้าว เรื่องการวางแผนการเพาะปลูกระบุสาเหตุว่าขาดความรู้ในการจัดการ เรื่อง การเลือกใช้วิธีปลูกข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่ ระบุสาเหตุว่าขาดความรู้ในการจัดการ เรื่องการตัดพันธุ์ปนระบุสาเหตุว่าไม่มีเวลาในการบริหารจัดการและเรื่องการลดความชื้นเมล็ดข้าวก่อนเก็บและการเก็บข้าวในสถานที่เก็บที่เหมาะสม ระบุสาเหตุว่าไม่มีเวลาในการบริหารจัดการตามลำดับ

2.4 การเชื่อมโยงการตลาด พบว่า โดยรวมแล้วระดับการปฏิบัติในการจัดการด้านการเชื่อมโยงการตลาดอยู่ในระดับน้อย โดยที่มีระดับในการปฏิบัติมากที่สุด คือ การช่วยกลุ่มโฆษณาขายสินค้า รองลงมาเป็นการผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของลูกค้า สุดท้ายเป็นการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า ส่วนการขายข้าวให้กับกลุ่ม ไม่สามารถปฏิบัติได้เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหาภัยแล้งติดต่อกันเป็นเวลา 2 ปี

โดยรวมแล้วกลุ่มมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ การบริหารจัดการกลุ่มอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นการจัดการด้านการเพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าว การจัดการด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าว และการเชื่อมโยงการตลาด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลของระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานของกลุ่ม

n = 104			
ระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานของกลุ่ม	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. การบริหารจัดการกลุ่ม	3.65	0.944	มาก
2. การจัดการด้านการเพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าว	3.57	1.262	มาก
3. การจัดการด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าว	2.86	1.188	ปานกลาง
4. การเชื่อมโยงการตลาด	2.36	0.918	น้อย
รวม	3.11	1.078	ปานกลาง

3. ระดับปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่

ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาถึงระดับปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ ซึ่งแยกตามลักษณะการดำเนินงานของกลุ่ม สามารถแยกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

3.1 ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม พบว่า โดยรวมแล้วระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกกลุ่มได้ระบุถึงระดับความสำคัญของปัญหาในการบริหารจัดการกลุ่มมากที่สุด คือ เรื่องการประสานงานระหว่างกลุ่มกับกลุ่มอื่นและหน่วยงาน รองลงมาเรื่องภาวะความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มและความสามัคคีภายในกลุ่ม

3.2 ด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า โดยรวมแล้วระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกกลุ่มได้ระบุถึงระดับความสำคัญของปัญหาในการลดต้นทุนการผลิตข้าวมากที่สุด คือ การลดการใช้ปุ๋ยเคมี รองลงมาเป็นเรื่องการควบคุมการใช้เมล็ดพันธุ์และการจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย

3.3 ด้านการเพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าว พบว่า โดยรวมแล้วระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกกลุ่มได้ระบุถึงระดับความสำคัญของปัญหาในการเพิ่มคุณภาพและผลผลิตมากที่สุด เป็นการลดความชื้นเมล็ดข้าวก่อนเก็บ รองลงมาเป็นการควบคุมศัตรูพืชแบบผสมผสาน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การตัดพันธุ์ปนและการเก็บเกี่ยวข้าวตามระยะเวลาที่เหมาะสม

3.4 ด้านการเชื่อมโยงการตลาด พบว่า โดยรวมแล้วระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกกลุ่มได้ระบุถึงระดับความสำคัญของปัญหาในการเชื่อมโยงการตลาดมากที่สุด คือ การผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของลูกค้า รองลงมา เรื่องการโฆษณาขายสินค้าและการขายข้าวให้กับกลุ่ม

ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่ม โดยรวมแล้วกลุ่มมีระดับของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีระดับของปัญหามากที่สุด คือ การเชื่อมโยงการตลาด รองลงมาเป็นการบริหารจัดการกลุ่ม การจัดการด้านการเพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าว และการจัดการด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าวเป็นลำดับสุดท้ายรายละเอียดแต่ละประเด็นดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความสำคัญของปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่ม

n = 104			
ระดับความสำคัญของปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่ม	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. การเชื่อมโยงการตลาด	2.75	0.928	ปานกลาง
2. การบริหารจัดการกลุ่ม	2.67	0.650	ปานกลาง
3. การจัดการด้านการเพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าว	2.62	0.862	ปานกลาง
4. การจัดการด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าว	2.61	0.789	ปานกลาง
รวม	2.66	0.807	ปานกลาง

ในการวิจัยในครั้งนี้ สมาชิกกลุ่มได้แสดงข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของกลุ่ม มากที่สุดเรื่อง การส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกสูบน้ำใต้ดินด้วยพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อใช้ในการทำนาเป็นการแก้ปัญหาฝนแล้ง รองลงมาเสนอแนะให้กลุ่มส่งเสริมให้สมาชิกเลี้ยงสัตว์ควบคู่กับการทำนาเพื่อใช้มูลสัตว์ทำปุ๋ยช่วยลดต้นทุนและสร้างรายได้เพิ่ม

4. การได้รับและความต้องการรูปแบบและวิธีการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่

ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาถึงการได้รับและความต้องการในรูปแบบและวิธีการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่ม ในด้านการวางแผนการดำเนินงาน แผนการตลาด แผนการเงินและแผนการพัฒนาบุคลากรการจัดโครงสร้างองค์กรและ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

การแบ่งหน้าที่การทำงานการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกลุ่ม การบริหารจัดการด้านการเงิน การสร้างเครือข่ายและเชื่อมโยงเครือข่าย การผลิตและการวางแผนการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐาน การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้ผลการวิจัยดังนี้

4.1 การได้รับความรู้ของสมาชิกกลุ่ม พบว่า ระดับการได้รับความรู้ของสมาชิกกลุ่มมากที่สุด คือ การผลิตและการวางแผนการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐาน รองลงมาเป็นเรื่องการสร้างเครือข่ายและเชื่อมโยงเครือข่าย และการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า

4.2 ความต้องการความรู้ของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีความต้องการความรู้ในด้านการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้ามากที่สุด รองลงมา เรื่องการผลิตและการวางแผนการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐาน และการวางแผนการดำเนินงาน แผนการตลาด แผนการเงิน และแผนการพัฒนาบุคลากร

4.3 ความต้องการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่มมีความต้องการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบรายกลุ่มมากกว่ารายบุคคล ซึ่งภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีระดับความต้องการมากที่สุด เรื่องการวางแผนการดำเนินงาน แผนการตลาด แผนการเงินและแผนการพัฒนาบุคลากร รองลงมาเป็นเรื่องการจัดโครงสร้างองค์กรและการแบ่งหน้าที่การทำงาน และการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม

4.4 ความต้องการช่องทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่มพบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับความต้องการมากที่สุด คือสื่อกิจกรรมประเภทการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นสื่อกิจกรรมประเภทการประชุมอยู่ในระดับมาก และสื่อบุคคลประเภทหน่วยงานราชการอยู่ในระดับปานกลาง

ในการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความต้องการในรูปแบบและวิธีการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มในประเด็นที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของกลุ่ม โดยสรุปในแต่ละประเด็น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 3

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ตารางที่ 3 สรุปผลความต้องการในรูปแบบและวิธีการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่ม

n=104

กิจกรรม	ความต้องการ วิธีการส่งเสริม	ความต้องการช่องทางการส่งเสริม		
		ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3
1. การวางแผนการดำเนินงาน แผนการตลาด แผนการเงิน และแผนการพัฒนาบุคลากรของ กลุ่ม	แบบรายกลุ่ม	สื่อกิจกรรมการ ฝึกอบรม	สื่อบุคคล หน่วยงาน ราชการ	สื่อกิจกรรม การประชุม
2. การจัดโครงสร้างองค์กร และการแบ่งหน้าที่ การทำงาน	แบบรายกลุ่ม	สื่อกิจกรรมการ ฝึกอบรม	สื่อกิจกรรม การประชุม	สื่อบุคคล หน่วยงาน ราชการ
3. การกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม	แบบรายกลุ่ม	สื่อกิจกรรมการ ฝึกอบรม	สื่อกิจกรรม การประชุม	สื่อบุคคล หน่วยงาน ราชการ
4. การบริหารจัดการด้านการเงิน	แบบรายกลุ่ม	สื่อกิจกรรมการ ฝึกอบรม	สื่อกิจกรรม การประชุม	สื่อบุคคล หน่วยงาน ราชการ
5. การสร้างเครือข่ายและเชื่อมโยงเครือข่าย	แบบรายกลุ่ม	สื่อกิจกรรม การฝึกอบรม	สื่อกิจกรรม การประชุม	สื่อบุคคล หน่วยงาน ราชการ
6. การผลิตและการวางแผนการผลิตข้าวที่ได้ มาตรฐาน	แบบรายกลุ่ม	สื่อกิจกรรม การฝึกอบรม	สื่อกิจกรรม การประชุม	สื่อบุคคล หน่วยงาน ราชการ
7. การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า	แบบรายกลุ่ม	สื่อกิจกรรม การฝึกอบรม	สื่อกิจกรรม การประชุม	สื่อบุคคล หน่วยงาน ราชการ

5. วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่

จากผลการศึกษาสภาพทั่วไปของกลุ่มและสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ ระดับการดำเนินงานของกลุ่มระดับปัญหา และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มการได้รับและความต้องการรูปแบบและวิธีการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่พบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนมากเป็นเกษตรกรรายย่อยมีพื้นที่เข้าร่วมโครงการระหว่าง 11-20 ไร่ และมีอายุเฉลี่ยมากกว่า 50 ปี ซึ่งมีแนวคิดและทัศนคติในการทำนาแบบเดิม ต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่สูง มีปัญหาในการเชื่อมโยงการตลาดการบริหารจัดการกลุ่ม การเพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าวมีการรวมกลุ่มดำเนินงานด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าว อีกทั้งกลุ่มยังได้รับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ความรู้ ในด้านการผลิตและการวางแผนการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐานสมาชิกกลุ่มยังมีความต้องการความรู้เพิ่มมากขึ้นไปอีก ในด้านวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้สมาชิกต้องการเรียนรู้แบบรายกลุ่ม ผ่านช่องทางสื่อกิจกรรมประเภทอบรมและประชุม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหนองชัยศรี อำเภอนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์” มีประเด็น ที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลปัจจัยทางเศรษฐกิจและทางสังคมของสมาชิกกลุ่มพบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55.19 ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาและทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักเลี้ยงครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนกร กลิ่นนาค (2560) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานนาแปลงใหญ่ : กรณีศึกษากลุ่มนาแปลงใหญ่ จังหวัดชัยนาท พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุส่วนใหญ่ 50 ปีขึ้นไป และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.19 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.85 คน มีพื้นที่เข้าร่วมโครงการเฉลี่ย 22.10 ไร่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรุตม์ มงคล (2557) ศึกษาเรื่อง ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร พบว่า เกษตรกรสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ในจังหวัดสกลนคร มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.64 คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 3.01 คน แต่มีความแตกต่างในด้านพื้นที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งเกษตรกรสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ในจังหวัดสกลนครมีพื้นที่เข้าร่วมโครงการเฉลี่ย 9.75 ไร่ ซึ่งน้อยกว่า

2. การดำเนินงานของกลุ่ม

2.1 การบริหารจัดการกลุ่ม กลุ่มมีการปฏิบัติในการบริหารจัดการของกลุ่มสามารถแยกรายละเอียดแต่ละประเด็นได้ดังนี้

- การวางแผน กลุ่มมีการวางแผนการพัฒนาการผลิตข้าวให้กับสมาชิกมากที่สุดรองลงมาเป็นการวางแผนด้านการตลาด การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรบุคคลซึ่งทั้งหมดมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับคู่มือระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประจำปี 2561 (2561,น.1) ระบุว่า ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ สนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่ม มีการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกันผลิตและรวมกันจำหน่ายโดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและมีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น

- การจัดองค์กร กลุ่มมีการจัดการด้านการจัดองค์กรมากที่สุดในเรื่องการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์ให้กับสมาชิก สอดคล้องกับ Shayna Marlene Petit (2560) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกลุ่มเกษตรกรลุ่มน้ำ กรณีศึกษาในทะเลสาบเวสเทิร์นเลเอร์เบซิง พบว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและความเข้าใจในผลประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับ มีความสำคัญต่อการสร้างความมั่นใจในการเข้าร่วมโครงการและเป็นการดึงดูดให้เกษตรกรรายอื่นเข้าร่วมโครงการ

- การบังคับบัญชา กลุ่มมีการบริหารจัดการด้านการบังคับบัญชากลุ่มมากที่สุด เรื่องการแบ่งและกำหนดสายงานไว้อย่างชัดเจน รองลงมาเป็นเรื่อง การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ และการที่สมาชิกกลุ่มมีความรับผิดชอบและปฏิบัติงานตามภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

(2561) อ่างถึง เชนรี ฟาโยล กล่าวว่า การบังคับบัญชาเป็นการกำหนดบุคคลที่รับผิดชอบหน่วยงานที่ได้จัดองค์การไว้และกำหนดการสั่งการผู้ที่รับผิดชอบ เพื่อให้คนที่เรารู้จักกำลังเหล่านี้ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงตามแผน

- การประสาน กลุ่มมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ มีการประสานงานเพื่อขยายเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ ให้กับสมาชิก และกลุ่มมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2561) กล่าวว่า การประสานงานภายในเป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งมีความสำคัญในการช่วยให้เกิดการเข้าใจและร่วมมือกันมากขึ้นโดยส่งข่าวสารให้หมู่สมาชิกเข้าใจและเห็นว่าการกระจายผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นไปอย่างยุติธรรม การประสานงานในระหว่างผู้แทนกลุ่มเพื่อเข้าใจบทบาทและติดตามการทำงานตามระบบและขั้นตอนของกลุ่ม นอกจากนี้ยังต้องมีการวางระบบการ ประสานงานกันกับกลุ่มและหน่วยงานภายนอก

- การควบคุม กลุ่มมีการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย และรายงานผลการดำเนินงานให้กับสมาชิกทราบ มีการจัดบันทึกและรวบรวมข้อมูลสมาชิกและสุดท้ายเป็นการประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนกร กลิ่นนาค (2560) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานนาแปลงใหญ่ : กรณีศึกษากลุ่มนาแปลงใหญ่ จังหวัดชัยนาท พบว่า ธรรมชาติเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการนาแปลงใหญ่ สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการได้ หากกลุ่มมีระบบการควบคุมภายใต้ ธรรมชาติ มีระบบการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้เป็นการสร้างความมั่นคงให้กับกลุ่ม

2.2 การลดต้นทุนการผลิตข้าว กลุ่มมีการควบคุมการใช้เมล็ดพันธุ์ การลดการจ้างแรงงาน การลดการใช้ปุ๋ยเคมี การลดการใช้สารกำจัดศัตรูพืช และมีการจัดบันทึกรายรับรายจ่าย สอดคล้องกับ พิกุล พงษ์กลาง (2559) กล่าวว่า ปัจจัยของต้นทุนการผลิตในกระบวนการผลิตข้าว มีปัจจัยหลายๆ อย่างที่มีผลต่อต้นทุนการผลิต ส่งผลกระทบต่อรายรับของเกษตรกรโดยตรง ประกอบด้วย วัตถุดิบในการผลิต ค่าจ้างหรือผลตอบแทนที่จ่ายให้แก่ลูกจ้างหรือคนงานที่ทำ ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

2.3 การเพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าว กลุ่มมีการเก็บเมล็ดข้าวในสถานที่เก็บที่เหมาะสม มีการลดความชื้นเมล็ดข้าวก่อนเก็บและการเก็บเกี่ยวข้าวตามระยะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้ง่ายในการศึกษา ยังพบว่าสมาชิกกลุ่มที่ระบุว่าไม่ปฏิบัติตามคือการใช้ปุ๋ยตามคำวิเคราะห์ดิน ซึ่งสมาชิกทั้งหมดระบุสาเหตุว่าขาดความรู้ในการจัดการ รองลงมา คือการเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่ สาเหตุเกิดจากขาดความรู้ในการจัดการ แตกต่างกับกิ่งแก้ว คุณเขต (2558) กล่าวว่า การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสามารถช่วยยกระดับผลผลิตข้าว การเลือกใช้พันธุ์ข้าว วิธีการปลูก การควบคุมดูแลพืชการใช้ปุ๋ยตามคำแนะนำและตามคำวิเคราะห์ดินเป็นการจัดการด้านการเพิ่มผลผลิตข้าว

2.4 การเชื่อมโยงการตลาด พบว่า สมาชิกกลุ่มมีการช่วยกลุ่มโฆษณาขายสินค้า การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าโดยรวมแล้วอยู่ในระดับที่น้อยที่สุด แตกต่างกับอายุส ใหญ่เย็น (2556) กล่าวว่า การจัดการตลาดธุรกิจเกษตรเป็นกระบวนการในการที่จะทำให้เกิดกิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่มีลักษณะตรงกับความต้องการของลูกค้าและตรงตามเป้าหมายของกิจการธุรกิจเกษตร

3. ปัญหาในการดำเนินงานกลุ่ม

3.1 การบริหารจัดการกลุ่ม พบว่า โดยรวมแล้วระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งกลุ่มมีปัญหาในเรื่องการประสานงานระหว่างกลุ่มกับกลุ่มอื่นและหน่วยงาน เรื่องภาวะความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มและความสามัคคีภายในกลุ่ม แตกต่างจาก ขนินา ทองรอด (2561) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านท่ายา จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ปัญหา ด้านการบริหารกลุ่มสมาชิกขาดการประชุมที่ต่อเนื่องทำให้การรับข่าวสารไม่ดีพอจนอาจเกิดการเข้าใจผิดได้ สมาชิกยังขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพการรับซื้อผลผลิตจากกลุ่ม

3.2 การลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า โดยรวมแล้วระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกกลุ่มมีปัญหาในการลดต้นทุนการผลิตข้าวมากที่สุด คือ การลดการใช้ปุ๋ยเคมีการควบคุมการใช้เมล็ดพันธุ์และการจัดพื้นที่การรับรายจ่าย เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ สอดคล้องกับ จิรฐ มงคล (2557) ได้ศึกษา ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร พบว่า ปัญหาในการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร เกษตรกรขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการพื้นที่ซึ่งเจ้าหน้าที่ภาครัฐยังให้การสนับสนุนน้อยเกินไป มีแปลงเรียนรู้และแปลงต้นแบบน้อยเกินไป

3.3 การเพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าว พบว่า โดยรวมแล้วระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มมีปัญหาในการลดความชื้นเมล็ดข้าวก่อนเก็บ การควบคุมศัตรูพืชแบบผสมผสาน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การตัดพันธุ์ปนและการเก็บเกี่ยวข้าวตามระยะเวลาที่เหมาะสม สอดคล้องกับ พัทรี เจียไพบูลย์ (2562) ได้ศึกษา แนวทางการส่งเสริมแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรบ้านย่านใหญ่ ตำบลท่านางงาม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่าเกษตรกรมีปัญหา ด้านเทคโนโลยีการผลิต ได้แก่ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช การปลูก การเตรียมดินและการปรับปรุงบำรุงดิน การใช้ปุ๋ย วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวและการเก็บเกี่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าวของสมาชิกกลุ่ม

3.4 การเชื่อมโยงการตลาด โดยรวมแล้วระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มมีปัญหาในการผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของลูกค้า การโฆษณาขายสินค้าและการขายข้าวให้กับกลุ่ม แตกต่างจาก พัทรี เจียไพบูลย์ (2562) ได้ศึกษา แนวทางการส่งเสริมแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรบ้านย่านใหญ่ ตำบลท่านางงาม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการตลาด ได้แก่ ราคาสินค้า การส่งมอบสินค้า ช่องทางการจัดจำหน่าย/ตลาดรับซื้อ การรวบรวม/จัดเก็บสินค้า การขนส่งสินค้า

4. การได้รับและความต้องการในรูปแบบและวิธีการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่ม

4.1 ด้านการได้รับและความต้องการความรู้ พบว่า สมาชิกได้รับความรู้มากที่สุด คือการผลิตและการวางแผนการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐาน รองลงมาเป็นเรื่องการสร้างเครือข่ายและเชื่อมโยงเครือข่ายและการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า สมาชิกกลุ่มมีความต้องการความรู้ในด้านการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้ามากที่สุด รองลงมา เรื่อง การผลิตและการวางแผนการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐาน และการวางแผนการดำเนินงาน แผนการตลาด แผนการเงิน และแผนการพัฒนาบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2559) ระบุว่า ระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ คือ การส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มการผลิต และการบริหารจัดการร่วมกันให้การสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรและเพิ่มรายได้ของเกษตรกร โดยมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกทั้งในส่วนขององค์ความรู้และงบประมาณ

4.2 ด้านความต้องการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่มมีระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบรายกลุ่มในทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการช่องทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านสื่อกิจกรรมประเภทการฝึกอบรมและการประชุมสอดคล้องกับ พรทิพย์ อุดมสิน (2558) กล่าวว่า สื่อกิจกรรมสามารถสื่อความรู้สึกนึกคิด ความรู้ อารมณ์ และเรื่องราวข่าวสารไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้ เช่น การจัดประชุม สัมมนา ฝึกอบรม การสาธิต การจัดกิจกรรมเสริมอาชีพ สื่อกิจกรรมยังสามารถปรับปรุงดัดแปลงแก้ไขให้ยืดหยุ่นเหมาะสมกับโอกาสและสถานการณ์ ใน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

การศึกษายังพบว่ากลุ่มมีความต้องการสื่อบุคคลประเภทหน่วยงานราชการ สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ (2562) กล่าวว่า ปัญหาห่วงโซ่อุปทานของข้าวหอมมะลิ คือ รัฐยังไม่สามารถบริหารจัดการอุปสงค์และอุปทานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมในเทคโนโลยีจากภาครัฐไม่ได้ไปพร้อมกับความรู้ที่เพียงพอทำให้เกิดการสูญเสียเปล่า นั้นหมายถึงเกษตรกรยังต้องการองค์ความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่มตลอดห่วงโซ่อุปทานจากหน่วยงานภาครัฐอีกมาก

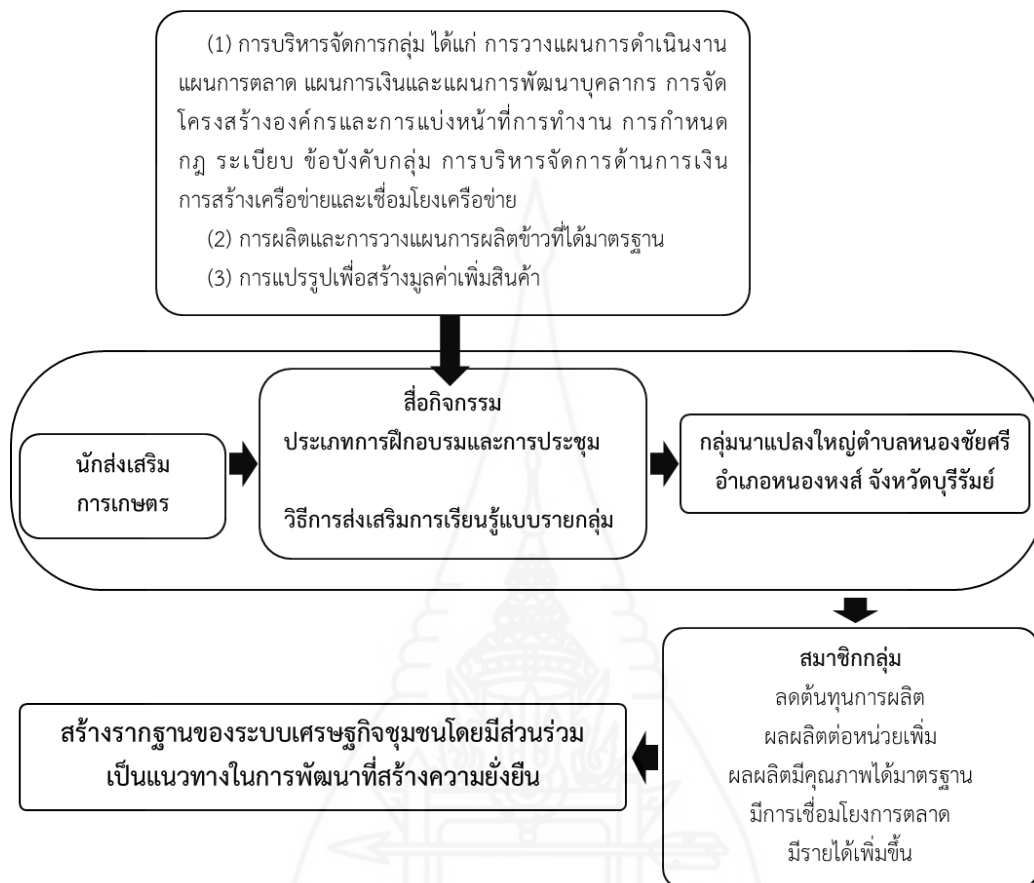
5. แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่ม

จากผลการวิจัย พบว่า กลุ่มมีปัญหาในการเชื่อมโยงการตลาดการบริหารจัดการกลุ่ม การเพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าวมีความต้องการองค์ความรู้ในด้านการผลิตและการวางแผนการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐาน ด้วยวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบรายกลุ่ม ผ่านช่องทางสื่อกิจกรรมประเภทอบรมและประชุมเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานของกลุ่มและตรงต่อความต้องการของกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของกลุ่มนักรส่งเสริมการเกษตรต้องสร้างการเรียนรู้ด้วยวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มผ่านสื่อกิจกรรมประเภทอบรมและการประชุม ซึ่งตรงต่อความต้องการ ของสมาชิกกลุ่ม โดยนำเนื้อหาและองค์ความรู้ในด้านต่างไปถ่ายทอดดังนี้ (1) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ประกอบด้วย การวางแผนการดำเนินงาน แผนการตลาด แผนการเงินและแผนการพัฒนาบุคลากร การจัดโครงสร้างองค์กรและการแบ่งหน้าที่การทำงาน การกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกลุ่ม การบริหารจัดการด้านการเงิน การสร้างเครือข่ายและเชื่อมโยงเครือข่าย (2) การผลิตและการวางแผนการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐาน (3) การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเมื่อกลุ่มได้รับการเรียนรู้ดังที่กล่าวมาแล้วนำไปปฏิบัติ ทำให้มีการดำเนินงานของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการลดต้นทุนการผลิต ผลผลิตต่อหน่วยเพิ่ม ผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน มีการเชื่อมโยงการตลาด ทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างรากฐานของระบบเศรษฐกิจชุมชนโดยการมีส่วนร่วม เป็นแนวทางในการพัฒนาที่สร้างความยั่งยืนต่อไป ดังแสดงตามภาพที่ 1

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ภาพที่ 1 แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลหนองชัยศรี อำเภอนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจำนวน 2 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มมีปัญหาในด้านการตลาด การลดต้นทุนการผลิต และปัญหาภัยแล้งซึ่งมีผลกระทบต่อผลผลิตของสมาชิก อีกทั้งยังมีความต้องการความรู้ในการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า การผลิตและการวางแผนการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐาน และการวางแผนการดำเนินงาน แผนการตลาด แผนการเงิน และแผนการพัฒนาบุคลากร ส่งผลให้มีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม

1) กลุ่มควรส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มมีการจดบันทึกข้อมูลบัญชีฟาร์ม เพื่อนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์หาต้นทุนที่แท้จริง ทำให้รู้กำไรหรือขาดทุนที่แท้จริง และสามารถหาปัจจัยที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง แล้วนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในการลดต้นทุนการผลิต

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

2) กลุ่มควรมีการวางแผนการผลิตให้กับสมาชิกให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ร่วมวิเคราะห์หาแนวทางการลดต้นทุนการผลิตร่วมกัน และร่วมกันผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของลูกค้า พร้อมแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า

1.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งสร้างการรับรู้ให้กับกลุ่มในด้านการวิเคราะห์ต้นทุน และการวางแผนการผลิตที่ได้คุณภาพและมาตรฐาน เพื่อสร้างศักยภาพในการผลิตให้กับกลุ่ม

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มมีความสามารถในการบริหารจัดการทั้งในด้านการผลิตจนถึงการตลาด ในด้านองค์ความรู้และงบประมาณ ให้กลุ่มสามารถทำการเกษตรในลักษณะเกษตรอุตสาหกรรม ที่เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ มีการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เทคนิคการปลูกพืช ควบคุมกันเกี่ยวกับเรื่องดิน สารเคมี การใช้ปุ๋ย การใช้เครื่องจักรกล สามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อการจัดการงานทางการเกษตร และการดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมเกษตรได้

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเน้นสร้างการรวมตัวกันเป็นชุมชนเกษตรในรูปแบบหมู่บ้านสหกรณ์ สร้างกลุ่มบุคคลเป้าหมายให้ชัดเจน มีการจัดระเบียบภายในชุมชนภายใต้หลักการสหกรณ์ มีการช่วยเหลือกันในการทำการเกษตร รวมกันซื้อปัจจัยการผลิต รวมกันขายผลผลิตโดยการสนับสนุนของรัฐบาลในด้านเงินทุนและช่องทางการตลาด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

2.1 ในการทำการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาหาแนวทางในการส่งเสริมให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมกลุ่มหรือพัฒนาศักยภาพกลุ่ม ให้ทำการเกษตรในลักษณะเกษตรอุตสาหกรรม เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนในอาชีพการเกษตร

2.2 ในการทำการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาหาแนวทางส่งเสริมและพัฒนากลุ่มการเพิ่มมูลค่าสินค้า เพื่อให้สินค้าเกษตรได้ผลตอบแทนมากขึ้น ทั้งการแปรรูปและการตกแต่งสินค้า เพื่อเพิ่มโอกาสในการส่งออก การจัดทำแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าว

2.3 ในการทำการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาหาแนวทางในการจัดทำระบบข้อมูลและสารสนเทศการผลิตข้าว ที่สามารถนำมาวิเคราะห์ศักยภาพและวางแผนการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ได้

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2561). คู่มือการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ปี 2561.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กิ่งแก้ว คุณเขต. (2558). การเพิ่มผลผลิตข้าวตามเขตศักยภาพการให้ผลผลิตของพื้นที่ปลูกข้าวของไทย. กรุงเทพฯ: กรมการข้าว.

จิรจุฑ มงคล. (2557). ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร. ปริญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตรสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ชนนิภา ทองรอด. (2561). แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่บ้านทับยาจังหวัดสิงห์บุรี. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

- ธนกร กลิ่นนา. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการนาแปลงใหญ่:กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ จังหวัดชัยนาท. ปรินญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตแขนงวิชาส่งเสริมการเกษตรสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2561). กลุ่มและเครือข่ายในงานส่งเสริมการเกษตร. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร. (หน่วยที่ 11, น.4-16) นนทบุรี, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิกุล พงษ์กลาง. (2559). แนวทางการลดต้นทุนผลผลิตของการปลูกข้าว. วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์. 4(1), น. 17-26.
- พรทิพย์ อุดมสิน. (2558). การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร ในเอกสารการสอนชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 13, น.68-71) นนทบุรี,สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ.(2562).ข้าวหอมมะลิ Technology Roadmap ของอุตสาหกรรมข้าวไทย.มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5 . (2563). การวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจการเกษตรเพื่อเป็นทางเลือกปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสมตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดบุรีรัมย์ปี 2560. นครราชสีมา: ส่วนแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจการเกษตร.
- อายุส หนูเย็น. (2556). การวิเคราะห์ระบบตลาดผักที่ผ่านมาตรฐานการรับรองตามระบบปฏิบัติการเกษตรที่ดี (GAP) สู่เกษตรอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบน.เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- Shayna, M. P. (2017). Farmer participation in farmer-LED watershed groups:A case study in the western Lake Erie Basin. (a thesis). Michigan State